

громадянина, обмежуючись переліком цифр, що справляють враження саме масштабами докладених зусиль), а самоцінні – як процес заради самих себе.

ЛІТЕРАТУРА

Таагерера Р. Описание избирательных систем. URL: http://www.polisportal.ru/files/File/puvlication/Starie_publicacii_Polisa/T/1997-3-10-Taagerera_Shugart_Opisanie_izbiratelnix_sistem.pdf. (дата звернення 28.12.2014)

Farrell D. Electoral systems: a comparative introduction. Palgrave, 2001. 241 p.

Попков Д. О. Неоднорідність як атрибут сучасного суспільства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. «Питання політології». 2018. Вип. 32, (Чер 2018), С.27-34.

Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: дослідження структур, мотивів і результатів. К.: АртЕк, 2001. 224 с.

Попков Д.О. Від суспільного розколу до загроз цілісності держави. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі: матеріали XXXIV міжнарод. науч. конф.* (г. Переяслав-Хмельницький, 27.02.2018г.). Переяслав-Хмельницький, 2018, С.108-117.

Рішення ЄСПЛ у справі «Волков проти України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_947/page2 (дата звернення 17.06.2018)

Біденко Ю.М. Демократичні інститути та громадянська толерантність як засіб консенсусного розв'язання конфліктів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. «Питання політології». 2013. № 1091. С. 28-34.

Лейпхарт А. Со-общественная демократия. *Полит. Политические исследования*. 1992. № 2. С.86-89.

Brass, Paul R. 1991. Ethnic Conflict in Multiethnic Societies: The Consociational Solution and Its Critics. In *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*. New Delhi: Sage. 333-48

УДК 32.019.52

Лиска О.Г.

Проект «Партисипативна демократія та обґрунтовані рішення на місцевому рівні в Україні»

Осланд О.

Норвезький інститут міських і регіональних досліджень (NIBR),
ОслоМет – Осло Метрополітен Університет

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОЦІНОК НАСЕЛЕННЯ І ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД У МІСТАХ І ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Проаналізовані результати опитування, проведеного в 2017 році у рамках україно-норвезького проекту «Партисипативна демократія та обґрунтовані рішення на місцевому рівні в Україні». Досліджені особливості ставлення населення і депутатів місцевих рад в містах і об'єднаних територіальних громадах до децентралізації в Україні. Виявлені розбіжності оцінок зазначених категорій респондентів стосовно діяльності органів місцевого самоврядування. Аналізуються чинники, що впливають на різницю в поглядах.

Ключові слова: децентралізація, опитування, місцеве самоврядування, Україна, депутати місцевих рад, об'єднані територіальні громади.

Лыска А.Г., Осланд О.

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ В УКРАИНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОЦЕНОК НАСЕЛЕНИЯ И ДЕПУТАТОВ МЕСТНЫХ СОВЕТОВ В ГОРОДАХ И ОБЪЕДИНЕННЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ГРОМАДАХ

Проанализированы результаты опроса, проведенного в 2017 году в рамках украинско-норвежского проекта «Партисипативная демократия и обоснованные решения на местном уровне в Украине». Исследованы особенности отношения населения и депутатов местных советов в городах и объединенных территориальных громадах к децентрализации в Украине. Обнаружены разногласия оценок указанных категорий респондентов относительно деятельности органов местного самоуправления. Анализируются факторы, которые влияют на разницу во взглядах.

Ключевые слова: децентрализация, опрос, местное самоуправление, Украина, депутаты местных советов, объединенные территориальные громады.

Lyska O.G., Aasland A.

DECENTRALIZATION IN UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS OF VIEWS OF CITIZENS AND LOCAL COUNCILLORS IN CITIES AND AMALGAMATED TERRITORIAL COMMUNITIES

The article deals with the results of survey conducted in 2017 within the Ukrainian-Norwegian project «Participatory Democracy and Evidence-Based Decision Making at the Local Level in Ukraine». There were considered attitudes of population and local councillors in cities and amalgamated territorial communities toward decentralization in Ukraine. There were identified differences between views of aforementioned categories of respondents with regard to functioning of local governance authorities. Analysis of reasons influenced the differences was conducted.

Key words: decentralization, survey, local governance, Ukraine, local councilors, amalgamated territorial communities.

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні покликана забезпечити доступність та якість публічних послуг, досягти оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, створити належні матеріальні, фінансові та організаційні умови для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень (Концепція реформування 2014).

Розпочавшись у 2014 році, децентралізація внесла суттєві зміни у розподіл повноважень владних інституцій, надала нових можливостей для розвитку територіальних громад. Але наскільки відчутні ці трансформації на місцевому рівні? Чи є різниця у сприйнятті мешканцями децентралізаційних процесів у містах та у нових утвореннях, викликаних реформою, – об'єднаних територіальних громадах? Чи відмінне ставлення до реформи звичайного населення і представників депутатського корпусу місцевих рад?

Відповіді на ці питання мають не лише теоретичне, а й практичне значення. Адже з'ясувавши ставлення населення і представ-

ників органів місцевого самоврядування (ОМС) до децентралізації та стану місцевої демократії в Україні, за необхідності можна розробити і вжити комплекс відповідних заходів, спрямованих на коригування процесів, пов'язаних із перебігом реформи як у цілому, так і у конкретному населеному пункті.

Відповідно, актуалізуються питання дослідження оцінок населення і депутатів місцевих рад щодо децентралізації загалом та трансформацій, які відбуваються на місцевому рівні, – у містах і об'єднаних територіальних громадах (ОТГ).

У попередньому дослідженні, присвяченому порівнянню оцінок населення і представників органів місцевого самоврядування на основі даних соціологічного опитування, проведеного на самому початку децентралізаційної реформи – в липні 2014 р., – нами були виявлені суттєві розбіжності в позиціях звичайних мешканців, депутатів міських рад та працівників владних інституцій (Лыска & Осланд 2015). Загалом населення у досліджених містах охарактеризувало діяльність місцевої влади більш негативно, ніж представники влади. Окрім істотних розбіжностей

між оцінками жителів і представників міської влади в цілому, були виявлені статистично значущі відмінності між відповідями депутатів міських рад і керівників структурних підрозділів виконавчих органів. При цьому оцінки депутатів зайняли проміжну позицію між думками решти двох категорій респондентів; причому ці оцінки посіли місце дещо ближче до поглядів посадових осіб місцевого самоврядування.

Результати аналізу закордонних досліджень і публікацій засвідчили, що ситуація, коли представники органів влади більш позитивно характеризують діяльність владних інституцій та власну діяльність порівняно з оцінками звичайних мешканців, не є унікальним явищем, типовим лише для України. Більше того, у роботах закордонних учених вже досить тривалий час лунають застереження та скептицизм стосовно значущості опитувань населення як інструменту визначення реальної роботи органів влади (див., наприклад: Brown & Coulter 1983; Kelly 2003; Stipak 1979; 1980).

Водночас, навіть з урахуванням суб'єктивності оцінки населенням діяльності владних інституцій, опитування мешканців можуть служити (і служать) важливим підґрунтям для вивчення стану справ на відповідній території та розробки планів заходів щодо удосконалення роботи органів влади (див., наприклад: Лиска 2014; Parks 1984; Shingler та ін. 2008].

Мета статті – з'ясувати ставлення населення і депутатів місцевих рад у містах і об'єднаних територіальних громадах до децентралізації та стану місцевої демократії в Україні та виявити чинники, які впливають на погляди респондентів.

Представлене дослідження проведено в рамках проекту «Партисипативна демократія та обґрунтовані рішення на місцевому рівні в Україні», що реалізовувалося Асоціацією міст України спільно з Норвезькою асоціацією місцевих і регіональних влад та Норвезьким інститутом міських і регіональних досліджень ОслоМет – Осло Метрополітен Університету за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Норвегії.

У рамках статті аналізуються дані, отримані в 9 містах (Бориспіль, Вінниця, Київ, Коростень, Луцьк, Павлоград, Первомайськ, Чернігів, Чугуїв) та 12 об'єднаних територіальних громадах (Білозірська сільська, Великокопанівська сільська, Засульська сільська, Недобоївська сільська, Новоукраїнська міська, Носівська міська, Пирятинська міська, Піщанська сільська, Реше-

тилівська міська, Слобожанська селищна, Солонянська селищна, Старосалтівська селищна).

У кожній із зазначених адміністративно-територіальних одиниць було проведено опитування дорослого (віком від 18 років) населення. Метод опитування: структуроване інтерв'ю у форматі «віч-на-віч» за місцем проживання респондентів. Вибірка багатоступенева, стратифікована.

У кожному з міст та ОТГ, де проводилося дослідження, було опитано не менше, ніж 100 респондентів, що дозволило проводити порівняльний аналіз даних між окремими населеними пунктами. Загальний обсяг вибірки склав 2175 респондентів – мешканців.

Крім населення, у кожній із зазначених адміністративно-територіальних одиниць було опитано по 10 депутатів місцевих рад¹. Метод опитування: телефонне інтерв'ю. Загальний обсяг вибірки склав 212 респондентів – депутатів місцевих рад. Такий обсяг вибірки серед депутатів не є достатнім для проведення аналізу у розрізі окремих міст/ОТГ; водночас він дозволяє отримати загальне уявлення про оцінки зазначеної категорії респондентів у досліджених адміністративно-територіальних одиницях у цілому.

Опитування проводилося компанією «Оперативна соціологія». Період збору соціологічних даних: у жовтні-листопаді 2017 року.

Аналіз отриманих даних здійснювався в програмі SPSS.

За результатами аналізу отриманих даних з'ясувалося, що як в містах, так і в ОТГ, де проводилось опитування, середній бал поінформованості населення про децентралізаційну реформу за чотирибальною шкалою (від 1 – «Взагалі нічого не знаю» до 4 – «Знаю всю необхідну інформацію») склав 2,3-2,4 бали. У депутатів цей показник суттєво більший і наближається до свого максимального значення: 3,6-3,7 бали. Причому у містах середній бал для обох категорій респондентів (населення і депутати) дещо вищий, ніж в ОТГ (

¹ У Піщанській та Великокопанівській ОТГ було опитано по 11 депутатів.

Таблиця 1).

Депутати (особливо в ОТГ) досить добре проінформовані про створення об'єднаних територіальних громад: середній бал поінформованості за чотирибальною

шкалою склав 3,4-3,7 бали. У населення цей показник значно нижчий і становить 2,1-2,3 бали (табл.1).

Таблиця 1.

Оцінки* поінформованості респондентів про децентралізаційну реформу та створення об'єднаних територіальних громад (4-х бальна шкала)

	Міста		ОТГ	
	Населення	Депутати	Населення	Депутати
Поінформованість про децентралізаційну реформу	2,4	3,6	2,3	3,7
Поінформованість про створення ОТГ	2,1	3,4	2,3	3,7

*Без урахування відповідей «Вагаюся відповісти» і «Не хочу відповідати».

Для населення головним джерелом інформації про децентралізацію є «традиційні» засоби масової інформації. Зокрема через газети, телебачення, радіо дізнаються про децентралізаційну реформу більше 77% опитаних мешканців міст та близько 83% – ОТГ. Також важливим джерелом є Інтернет-ресурси, з яких черпає інформацію близько половини жителів.

Близько 70% депутатів інформацію про децентралізацію отримують через Інтернет-ресурси, близько половини – у засобах масової інформації. Майже 50% депутатів у містах і понад 32% – в ОТГ повідомили, що про децентралізацію вони дізнаються з інших джерел, найпоширенішими з яких виявилися тренінги, семінари, круглі столи (табл. 2).

Таблиця 2.

Розподіл відповідей* респондентів на питання «З яких джерел Ви отримете інформацію про децентралізаційну реформу?», %**

Джерела інформації	Міста		ОТГ	
	Населення	Депутати	Населення	Депутати
ЗМІ (газети, телебачення, радіо)	77,4	57,5	82,7	49,2
Інтернет-ресурси (новинні інтернет-сайти; соціальні мережі)	51,8	71,3	44,7	61,9
Від родичів, колег, знайомих	26,8	24,1	35,8	24,6
На роботі, працюєте з відповідними документами	4,0	31,0	3,1	42,4
Інше		49,4	0,7	32,2

*Без урахування відповідей «Вагаюся відповісти» і «Не хочу відповідати».

**Респонденти могли обрати декілька варіантів відповідей.

Майже половина опитаного населення в містах завагалася з відповіддю на питання «Чи входить ваше місто до об'єднаної територіальної громади?», а більше п'ятої частини респондентів дало ствердну відповідь. В ОТГ лише близько 71% жителів повідомили, що їхній населений пункт

входить до об'єднаної громади. На нашу думку, це може бути свідченням недостатнього рівня поінформованості мешканців про перебіг децентралізаційної реформи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці (табл.3).

Таблиця 3.

Розподіл відповідей* респондентів на питання «Чи входить ваше місто/селище/село до об'єднаної територіальної громади (ОТГ)?», %

	Міста		ОТГ	
	Населення	Депутати	Населення	Депутати
Ні	32,6	88,9	12,2	0,8

Так	20,7	8,9	71,4	99,2
Вагаються з відповіддю	46,7	2,2	16,4	

*Без урахування відповідей «Не хочу відповідати».

Оцінюючи роботу органів місцевого самоврядування за період децентралізації за п'ятибальною шкалою (від 1 – «Стала набагато гіршою» до 5 – «Стала набагато кращою»), депутати висловили більш оптимістичні погляди порівняно з населенням. Зокрема середня оцінка роботи ОМС у процесі реформи депутатів у містах склала 3,8 балів, а депутатів ОТГ – сягнула 4,2 балів. Населення ставиться більш стримано: жителі міст оцінили діяльність органів

самоврядування у процесі реформи в 3,3 бали, мешканці ОТГ – у 3,5 балів.

Більш позитивно порівняно з населенням оцінюють депутати і вплив децентралізаційної реформи на розвиток населеного пункту. Так, за 5-ти бальною шкалою (від 1 – «Взагалі не вплинула» до 5 – «Дуже вплинула»), середня оцінка реформи на розвиток відповідного населеного пункту для депутатів становить 3,6-4,1 бали, для жителів – 3,2-3,4 бали (табл. 4).

Таблиця 4.

Оцінки* респондентів впливу децентралізаційної реформи в Україні (5-ти бальна шкала)

	Міста		ОТГ	
	Населення	Депутати	Населення	Депутати
Робота органів місцевого самоврядування за період децентралізаційної реформи	3,3	3,8	3,5	4,2
Вплив децентралізаційної реформи на розвиток відповідного населеного пункту	3,2	3,6	3,4	4,1

*Без урахування відповідей «Вагаюся відповісти» і «Не хочу відповідати».

За винятком депутатів в ОТГ, більшість опитаних досить низько оцінили державну підтримку у впровадженні децентралізаційної реформи; середня оцінка за 5-бальною шкалою (від 1 – «Дуже не задоволений» до 5 – «Дуже задоволений») склала 2,7. У депутатів ОТГ цей показник становить 3,5 бали (табл. 5).

При цьому рівень особистої підтримки респондентами реформи виявився вищий

порівняно з оцінкою державної підтримки. Так, відповідаючи на питання «Чи підтримуєте ви особисто впровадження децентралізаційної реформи в Україні?» за 5-бальною шкалою (від 1 – «Не підтримую» до 5 – «Дуже підтримую»), середній рівень особистої підтримки впровадження децентралізаційної реформи для депутатів становить 4,2 бали, для населення – 3,2 бали (табл.5).

Таблиця 4.

Оцінки* респондентів щодо підтримки децентралізаційної реформи в Україні (5-ти бальна шкала)

	Міста		ОТГ	
	Населення	Депутати	Населення	Депутати
Задоволеність державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні	2,7	2,7	2,7	3,5
Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи	3,2	4,2	3,2	4,2

*Без урахування відповідей «Вагаюся відповісти» і «Не хочу відповідати».

Загалом депутати порівняно з населенням схильні більш позитивно оцінювати місцеві органи влади та їхню роботу. Зокрема, якщо з твердженням «У вашому населеному пункті інтереси представників місцевої

влади важливіші за інтереси більшості населення» погоджуються (сума відповідей «Скоріше погоджуюся» та «Повністю погоджуюся») близько 69% населення міст та майже 56% мешканців ОТГ, то частки

депутатів, які дотримуються подібної думки, становлять близько 36% та 39% для (Таблиця 5).

відповідних адміністративно-територіальних одиниць

Таблиця 5.

Розподіл відповідей* респондентів, згодних з такими твердженнями, %**

	Міста		ОТГ	
	Населення	Депутати	Населення	Депутати
У вашому населеному пункті інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення	68,7	35,6	55,9	39,1
Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян	32,0	65,1	52,0	85,8
Представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, що обговорюються в міській/сільській/селищній раді	38,3	67,8	56,4	80,2
Представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків	27,9	61,4	46,1	78,5
Громадськість (мешканці) мають можливість впливати на рішення місцевої влади	15,6	65,2	21,9	72,5
У вашому населеному пункті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян	38,9	72,2	60,0	83,5

*Без урахування відповідей «Вагаюся відповісти» і «Не хочу відповідати».

**Сума відповідей «Повністю погоджуюся» і «Скоріше погоджуюся».

Понад 65% опитаних депутатів у містах і майже 86% – в ОТГ вважають, що місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян. Водночас частка населення, яка поділяє цю думку, значно менша і становить 32% респондентів а містах та 52% – в ОТГ.

Більш оптимістично порівняно з населенням оцінюють роботу місцевих рад депутати і стосовно інформування громадян з приводу актуальних питань, що обговорюються в представницьких органах місцевого самоврядування. Так, понад 2/3 опитаних депутатів у містах та понад 80% депутатів в ОТГ вважають, що представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, що обговорюються у відповідній раді. Водночас лише 38% респондентів у містах та 56% в ОТГ поділяють такі погляди.

Порівняно зі звичайними мешканцями, депутати позитивніше оцінюють діяльність місцевих можновладців щодо інформування громадян з приводу видатків місцевих бюджетів. Зокрема, з твердженням «Представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків» згодні понад 61% опитаних депутатів у містах та

понад 78% депутатів в ОТГ. При цьому подібної думки дотримуються менше 28% мешканців міст та близько 46% опитаного населення ОТГ.

Майже 2/3 депутатів у містах та понад 72% депутатів в ОТГ впевнені, що місцеві мешканці мають можливість впливати на рішення місцевої влади. Водночас з цим погоджуються менше 16% респондентів у містах та близько 22% – в ОТГ.

Також депутати порівняно зі звичайними мешканцями схильні більш позитивно оцінювати ставлення влади до врахування поглядів населення. Так, понад 72% опитаних депутатів в містах та 83% – вважають, що у відповідному населеному пункті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян. З ними згодні близько 39% респондентів в містах та 60% – в ОТГ.

Порівняно з населенням, депутати більш, ніж удвічі, оцінили здатність мешканців здійснювати вплив на прийняття рішень. Зокрема, визначаючи за чотирибальною шкалою можливості населення впливати на процеси прийняття рішень на місцевому рівні (від 1 – «Взагалі не впливають» до 4 – «Мають значний вплив»), середня оцінка депутатів складала 2,7-2,8 бали, тоді як для

звичайних респондентів вона становила лише 1,3 бали.

Більш оптимістично виглядають відповіді депутатів і з приводу врахування місцевою владою думки населення під час ухвалення рішень. Середнє значення за 5-бальною шкалою (від 1 – «Зовсім не буде врахована» до 5 – «Повністю буде врахована») для відповідей депутатів сягало 3,6-3,7 бали, у той час, як для опитаного населення воно склало 2,3-2,6 бали.

Як вже відзначалося, виявлені розбіжності в поглядах звичайних мешканців і депутатів місцевих рад навряд чи можна назвати несподіваними. Тому, крім власне виявлення оцінок зазначених категорій респондентів, важливим питанням дослідження постає з'ясування чинників, які вплинули на ці оцінки, виявлення факторів, які зумовлюють різницю в поглядах.

Варто зауважити, що практично на всі відповіді мешканців² вплинув рівень їхньої довіри до місцевої влади та її окремих представників. Зокрема між усіма оцінками респондентів виявлені позитивні статистично значущі кореляційні зв'язки з рівнем довіри опитаних до міського (сільського/селищного) голови, місцевої ради та депутата ради від відповідного виборчого округу (рівень довіри визначався за 5-ю бальною шкалою від 1 – «Зовсім не довіряю» до 5 – «Довіряю повністю»). Таким чином, зростання рівня довіри населення до зазначених суб'єктів супроводжується збільшенням оцінки опитаних щодо діяльності місцевої влади та її представників. При цьому зазначені кореляційні зв'язки загалом слабкі (коефіцієнт Пірсона варіює в межах 0,1-0,2). Водночас виявлені досить тісні зв'язки рівнів довіри до місцевої влади з відповідями на питання «Зазвичай можна покластися на обіцянки представників місцевої влади в вашому місті», «Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян», оцінкою роботи ОМС за період децентралізаційної реформи (коефіцієнт Пірсона перевищують 0,4). У випадку кореляції рівнів довіри мешканців до місцевої влади з відповідями на питання «У вашому населеному пункті представники місцевої влади дослухаються до думки

громадян» та «Вас у цілому задовольняє, як працює місцева влада в вашому місті», коефіцієнт Пірсона становить 0,50 – 0,59.

Крім кореляційних зв'язків оцінок населення з рівнем довіри мешканців до органів місцевої влади, нами також виявлені статистично значущі зв'язки поглядів населення з довірою до владних інституцій районного (районної ради, районної державної адміністрації) і обласного рівнів (обласної ради (депутата обласної ради від відповідного виборчого округу), обласної державної адміністрації), до центральних органів влади (Верховної Ради України, Уряду України (Кабміну), Президента України, судів, органів внутрішніх справ (поліції)), а також до громадських організацій. Причому показники тісноти кореляційних зв'язків між відповідями респондентів та рівнями їхньої довіри до влади районного та обласного рівня досить близькі до відповідних показників оцінки зв'язків між відповідями мешканців та їхньою довірою до місцевої влади, а у випадку центральних органів влади та громадських організацій всі кореляційні зв'язки суттєво слабшають.

Також було проаналізовано можливий вплив на оцінки респондентів їхнього членства у різних інститутах громадянського суспільства та формах участі громадян в управлінні: громадських організаціях, політичних партіях, організаціях співвласників багатоквартирних будинків, вуличних комітетів, квартальних комітетів, а також громадських радах при органах влади. Членство в зазначених інститутах оцінювалось за 3-бальною шкалою: 0 – «Ні, не є членом», 1 – «Так, є членом, але лише формально» і 2 – «Так, беру активну участь у діяльності відповідної організації». Результати кореляційного аналізу продемонстрували, що якщо статистично значущий зв'язок між поглядами респондентів і їхнім членством у зазначених інститутах існує для окремих оцінок, то цей зв'язок є досить слабким (коефіцієнт кореляції не перевищує 0,24).

Також для виявлення можливого впливу окремих чинників на оцінки респондентів було проведено лінійний регресійний аналіз. У якості незалежних змінних було обрані такі: тип респондента (звичайний мешканець і депутат); тип адміністративно-територіальної одиниці (місто і ОТГ); стать респондента (чоловіча і жіноча); вік респондента (в роках); матеріальне становище респондента (за 4-бальною шкалою: від 1 – «Постійно бракує коштів» до 4 – «Ні в чому

² Під час дослідження депутатам питання стосовно рівнів їх довіри до владних інституцій не ставилися.

собі не відмовляємо»); інтерес до місцевої політики (за 4-х бальною шкалою від 1 – «Взагалі не цікавлюсь» до 4 – «Дуже цікавлюсь»). Результати регресійного аналізу представлені в таблиці 7.

Як видно із наведених даних, на всі оцінки вплинув тип респондента. Депутати порівняно зі звичайними мешканцями вище оцінюють роботу органів місцевого самоврядування та можливості населення впливати на рішення місцевої влади.

Важливим чинником виявилось матеріальне становище респондентів – зі зростанням добробуту опитаних їх оцінки підвищуються.

Також майже на всі оцінки (за винятком поінформованості про децентралізацію та її особисту підтримку) впливає тип адміністративно-територіальної одиниці. Мешканці ОТГ порівняно з населенням міст ставлять більш високі оцінки. Крім того, на переважну більшість оцінок впливає інтерес респондентів до місцевої політики – між зазначеними змінними виявлено статистично значущі позитивні зв'язки.

Також на окремі питання впливають освіта і стать респондентів; вік опитаних не вплинув на жодне з питань.

Таблиця 6.

Результати регресійного аналізу

	Поінформованість про децентралізаційну реформу		Поінформованість про створення ОТГ		Оцінка роботи ОМС за період децентралізаційної реформи		Оцінка впливу децентралізаційної реформи на розвиток відповідного населеного пункту	
	Beta	Знч.	Beta	Знч.	Beta	Знч.	Beta	Знч.
Тип респондента (Населення/Депутати)	,23	,00**	,28	,00**	,15	,00**	,09	,00**
Тип АТО (Місто/ОТГ)	,03	,19	,17	,00**	,17	,00**	,14	,00**
Стать (Чоловіча/Жіноча)	-,03	,09	,01	,61	,04	,10	,04	,07
Вік (в роках)	,02	,32	,02	,31	,03	,12	,04	,07
Освіта (5-и бальна шкала)	,18	,00**	,13	,00**	,01	,81	,03	,16
Матеріальне становище (4-х бальна шкала)	,08	,00**	,05	,02*	,15	,00**	,11	,00**
Інтерес до місцевої політики (4-х бальна шкала)	,24	,00**	,23	,00**	,06	,01**	,10	,00**
R-квадрат	,26		,26		,09		,07	

	Задоволеність державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні		Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи		Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян		Представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, що обговорюються в місцевій раді	
	Beta	Знч.	Beta	Знч.	Beta	Знч.	Beta	Знч.
Тип респондента (Населення/Депутати)	,09	,00**	,17	,00**	,18	,00**	,14	,00**
Тип АТО (Місто/ОТГ)	,07	,00**	,01	,81	,19	,00**	,18	,00**
Стать (Чоловіча/Жіноча)	,04	,07	-,04	,05*	,10	,00**	,07	,00**
Вік (в роках)	,01	,67	,02	,45	-,01	,81	,01	,81
Освіта (5-и бальна шкала)	,00	,98	,05	,04*	-,06	,02*	,02	,45
Матеріальне становище (4-х бальна шкала)	,16	,00**	,11	,00**	,10	,00**	,11	,00**
Інтерес до місцевої політики (4-х бальна шкала)	,07	,01**	,11	,00**	,09	,00**	,04	,08
R-квадрат	,05		,10		,10		,07	

	Представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків		Громадськість (мешканці) мають можливість впливати на рішення місцевої влади		У вашому населеному пункті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян		Здатність мешканців здійснювати вплив на прийняття рішень на місцевому рівні	
	Beta	Знч.	Beta	Знч.	Beta	Знч.	Beta	Знч.
Тип респондента (Населення/Депутати)	,19	,00**	,32	,00**	,19	,00**	,45	,00**
Тип АТО (Місто/ОТГ)	,19	,00**	,06	,00**	,22	,00**	,04	,01*
Стать (Чоловіча/Жіноча)	,08	,00**	,02	,31	,07	,00**	,03	,07
Вік (в роках)	,00	,83	,01	,63	,01	,67	,02	,32
Освіта (5-бальна шкала)	,00	,87	,06	,00**	-,01	,55	,10	,00**
Матеріальне становище (4-х бальна шкала)	,11	,00**	,11	,00**	,12	,00**	,13	,00**
Інтерес до місцевої політики (4-х бальна шкала)	,07	,01**	,10	,00**	,07	,00**	,16	,00**
R-квадрат	,10		,19		,11		,37	

** Значимість на рівні 0,01.

* Значимість на рівні 0,05.

Однією з можливих причин різниці поглядів населення і депутатів місцевих рад може бути різний рівень поінформованості зазначених категорій респондентів стосовно відповідних питань. Зокрема, результати кореляційного аналізу продемонстрували, що фактично всі розглянуті оцінки

населення статистично значимо пов'язані з різними аспектами поінформованості мешканців (табл. 8). Таким чином, зростання інформованості населення супроводжується зміною їхніх поглядів стосовно означених питань та наближенням їх оцінок до оцінок депутатів.

Таблиця 7.

Кореляції між оцінками населення інформаційної роботи місцевої влади і своєї поінформованості та ставленням мешканців до стану місцевої демократії і децентралізації

		Представники місцевої влади інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються в раді	Представники місцевої влади інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків	Поінформованість про децентралізаційну реформу	Поінформованість про створення об'єднаних територіальних громад
Інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення	Кореляція	-,21**	-,26**	-,04	-,107**
	Значимість	,00	,00	,06	,00
	N	1790	1719	1855	1789
Оцінка можливостей населення впливати на рішення місцевої влади	Кореляція	,25**	,35**	,13**	,15**
	Значимість	,00	,00	,00	,00
	N	1824	1760	1920	1843
Представники місцевої влади дослухаються до думки громадян	Кореляція	,58**	,60**	,10**	,23**
	Значимість	,00	,00	,00	,00
	N	1829	1769	1902	1821
Місцева влада ефективно	Кореляція	,50**	,53**	,05*	,14**

розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян	Значимість N	,00 1432	,00 1404	,046 1463	,00 1411
Можливості населення впливати на процеси прийняття рішень на місцевому рівні	Кореляція	,16**	,17**	,22**	,23**
	Значимість N	,00 1860	,00 1791	,00 2000	,00 1918
Думка населення враховується місцевою владою при прийнятті рішень	Кореляція	,36**	,35**	,13**	,18**
	Значимість N	,00 1892	,00 1815	,00 2048	,00 1955
Оцінка роботи органів місцевого самоврядування за період децентралізації	Кореляція	,29**	,28**	,20**	,21**
	Значимість N	,00 1805	,00 1741	,00 1939	,00 1879
Оцінка впливу децентралізаційної реформи на розвиток відповідного міста (ОТГ)	Кореляція	,28**	,29**	,20**	,22**
	Значимість N	,00 1761	,00 1700	,00 1887	,00 1844
Задоволеність державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні	Кореляція	,23**	,22**	,18**	,17**
	Значимість N	,00 1517	,00 1467	,00 1612	,00 1586
Рівень особистої підтримки впровадження децентралізаційної реформи в Україні	Кореляція	,14**	,14**	,24**	,19**
	Значимість N	,00 1655	,00 1594	,00 1774	,00 1715
Задоволеність роботою місцевою владою	Кореляція	,58**	,57**	,13**	,22**
	Значимість N	,00 1828	,00 1763	,00 1921	,00 1845

** Кореляція значима на рівні 0,01 (2-стороння).

* Кореляція значима на рівні 0,05 (2-стороння).

Підсумовуючи, можна стверджувати: і в містах, і в об'єднаних територіальних громадах зафіксовані суттєві відмінності між відповідями депутатів місцевих рад та відповідями звичайного населення. Ці відмінності для зазначених категорій респондентів статистично достовірні ($p < 0,01$) в обох типах адміністративно-територіальних одиниць, де проводилось опитування, для відповідей на всі питання (крім відповідей у містах на питання «Наскільки ви задоволені державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні?», де $p = 0,63$).

Загалом депутати порівняно з населенням більш позитивно оцінюють діяльність місцевої влади у цілому та її окремих представників.

Депутати суттєво більш поінформовані про децентралізаційну реформу та створення об'єднаних територіальних громад, ніж

населення. Також порівняно з іншими громадянами, у депутатів вищий рівень особистої підтримки впровадження децентралізаційної реформи.

Депутати порівняно зі звичайними мешканцями значно вище оцінюють можливості громадськості впливати на рішення місцевої влади, а також рівень врахування владою думки громадян під час ухвалення рішень.

Депутати і населення в ОТГ у цілому більш оптимістично ставляться до роботи органів місцевої влади порівняно з відповідними категоріями респондентів у містах.

Також на більшість оцінок вплинули матеріальне становище опитаних та їхній інтерес до місцевої політики. При цьому частка депутатів, які цікавляться місцевою політикою (сума відповідей «Скоріше цікавлюся» та «Дуже цікавлюся»), суттєво вища від відповідного показника серед

населення. Так, якщо місцевою політикою цікавляться більше половини населення в містах (52%) та понад 49% респондентів в ОТГ, то відсоток депутатів, які цікавляться місцевою політикою, становить близько 98%.

Одним із чинників, який обумовлює різницю в оцінках депутатів і населення, є відмінність в поінформованості зазначених категорій опитаних. Зростання рівня поінформованості мешканців стосовно децентралізації та створення ОТГ, а також щодо діяльності ОМС (зокрема, питань, що обговорюються в місцевій раді, та напрямків використання бюджетних коштів), супроводжується наближенням оцінок населення до оцінок депутатів.

Крім розбіжностей між відповідями мешканців і депутатів місцевих рад, нами також виявлені статистично достовірні відмінності у поглядах населення міст і ОТГ. Так, респонденти в ОТГ більш позитивно ставляться до місцевої влади та більш оптимістично оцінюють стан місцевої демократії порівняно з респондентами у містах. Зокрема частка мешканців в ОТГ, яка визнає, що інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення, нижча за відповідний показник у містах. Також порівняно з респондентами у містах, в ОТГ вищий відсоток опитаних, які вважають, що місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян, а представники влади добре інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються в місцевій раді, та про витрачання грошей платників податків. Крім того, в ОТГ більша частка населення вважає, що представники місцевої влади дослухаються до думки громадян, і ця думка буде врахована під час прийняття рішень місцевою владою. Також респонденти в ОТГ у порівнянні з населенням міст засвідчили свій більш високий рівень поінформованості про створення об'єднаних територіальних громад, а також позитивніше оцінюють вплив децентралізаційної реформи на

розвиток свого населеного пункту та роботу місцевих органів влади.

Оцінки мешканців більш тісно пов'язані з рівнями їхньої довіри до місцевої, районної та обласної влади, та значно слабше – з довірою до інститутів центральної влади і громадських організацій. Зі збільшенням довіри до владних органів, населення більш позитивно ставиться до роботи органів місцевого самоврядування та їх представників.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку можуть включати дослідження методів підвищення рівня поінформованості населення про актуальні питання місцевого значення, роботу органів місцевої влади та їх посадових осіб.

ЛІТЕРАТУРА

- Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. *Урядовий кур'єр*. 2014. 11 січ. (№ 67).
- Лыска А. Г., Осланд О. Местное самоуправление в городах Украины: различия оценок населения и представителей власти. *Вопросы государственного и муниципального управления*. 2015. № 4. С. 79-98.
- Brown K., Coulter P. B. Subjective and Objective Measures of Police Service Delivery. *Public Administration Review*. 1983. Vol. 43, No. 3. P. 50-58.
- Kelly J. M. Citizen Satisfaction and Administrative Performance Measures: Is There Really a Link? *Urban Affairs Review*. 2003. Vol. 38, No. 6. P. 855-866.
- Stipak B. Citizen Satisfaction with Urban Services: Potential Misuse as a Performance Indicator. *Public Administration Review*. 1979. Vol. 39, No. 1. P. 46-52.
- Stipak B. Local Governments' Use of Citizen Surveys. *Public Administration Review*. 1980. Vol. 40, No. 5. P. 521-525.
- Лиска О. Г. Реалізація норвезької моделі бенчмаркінгу в публічному управлінні: досвід Польщі і України. *Вісник державної служби України*. 2014. № 1. С. 39-44.
- Parks R. B. Linking Objective and Subjective Measures of Performance. *Public Administration Review*. 1984. Vol. 44, No. 2. P. 118-127.
- Shingler J., Van Loon M. E., Alter T. R., Bridger J. C. The Importance of Subjective Data for Public Agency Performance Evaluation. *Public Administration Review*. 2008. Vol. 68, No. 6. P. 1101-1111.